

Εθνομυκητολογία: Μύθοι και παραδόσεις γύρω από τα μανιτάρια

Κ. Ζουμή, Ι. Ισπικούδης και Α. Χατζηπασχάλη

Εργαστήριο Λιβαδικής Οικολογίας (286), Σχολή Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 54124 Θεσσαλονίκη, e-mail: kzoumi@for.auth.gr

Περίληψη

Τα μανιτάρια χρησιμοποιήθηκαν από τον άνθρωπο με ποικίλους τρόπους. Ιδιαίτερα παλιότερα, που δεν υπήρχαν τα σύγχρονα μέσα, είχαν πολλές εφαρμογές στη λαϊκή ιατρική. Υπήρξαν επίσης πολύτιμη τροφή και γι' αυτό συλλέγονταν από τα αρχαία χρόνια, από όπου υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες για τη χρήση και την αξία τους. Πολλοί λαοί έχουν παράδοση στη συλλογή άγριων ειδών. Άλλοι πάλι, λόγω των ιδιοτήτων μερικών μανιταριών, τα θεοποίησαν και τα χρησιμοποίησαν σε ιερές τελετές. Πολλά από τα είδη που χρησιμοποιούσαν είναι λιβαδικά. Τα μανιτάρια θα πρέπει να εισαχθούν ξανά στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου ως πολύτιμη και υγιεινή τροφή.

Λέξεις κλειδιά: μακρομύκητες, θεραπευτικές ιδιότητες, πολιτισμός, μυθολογία

Εισαγωγή

Ο άνθρωπος από τις προ-αστικές κοινωνίες, γνώριζε να χρησιμοποιεί διάφορα φυτά και μύκητες, ως φάρμακα ή τροφή. Μερικά από αυτά χρησιμοποιήθηκαν και σε διάφορες θρησκευτικές τελετές. Τα μανιτάρια δεν ταυτίζονται ούτε με τα φυτά ούτε με τα ζώα, αλλά αποτελούν ένα ξεχωριστό βασίλειο, αυτό των μυκήτων. Πρόκειται για ετερότροφους οργανισμούς, επειδή στερούνται χλωροφύλλης, γι' αυτό είναι αναγκασμένοι να ζουν είτε παρασιτικά είτε σαπροφυτικά είτε να συμβιώνουν με τις ρίζες ανώτερων φυτών. Όπως τα φυτά, έτσι και τα μανιτάρια χρησιμοποιήθηκαν από τον άνθρωπο σε διάφορα επίπεδα της καθημερινής του ζωής. Έτσι η μελέτη των σχέσεων των λαών με τα μανιτάρια, όπως αυτές εκφράζονται στις παραδόσεις, στους μύθους, στη θρησκεία, στη γλώσσα, στη λογοτεχνία, στην τέχνη, στην αντιμετώπιση ασθενειών, στις γαστρονομικές συνήθειες, αποτελεί ένα ξεχωριστό κλάδο της «εθνοβοτανικής», γνωστό ως «εθνομυκητολογία». Ο όρος επινοήθηκε από τον Gordon Wasson, ένα ερασιτέχνη μυκητολόγο (Author 2003).

Στην εργασία αυτή γίνεται προσπάθεια να αναδειχθεί η επιρροή που ασκούσαν τα μανιτάρια σε διάφορα έθνη. Με τη βοήθεια ιστορικών και μυθολογικών στοιχείων προκύπτει ότι, οι λαοί από την αρχαιότητα έδειξαν ενδιαφέρον για αυτούς τους οργανισμούς. Επίσης, επισημαίνονται χώρες, όπου τα μανιτάρια έχουν πολλές χρήσεις και εφαρμογές. Ακόμη αναφέρονται μερικά λιβαδικά είδη μανιταριών που έχουν φαρμακευτικές, θεραπευτικές ιδιότητες, αλλά και γαστρονομική αξία. Τέλος κάποια συμπεράσματα για τη σύγχρονη εποχή και το ρόλο που θα μπορούσαν να έχουν τα μανιτάρια στην ζωή του σύγχρονου ανθρώπου.

Ιστορική αναδρομή

Αρχαία Αίγυπτος

Η αιφνίδια εμφάνιση των μανιταριών, απασχόλησε τον άνθρωπο για χιλιάδες χρόνια, γιατί ήταν πολύ εντυπωσιακή. Έπλασε πολλούς μύθους σχετικούς με τα μανιτάρια και τον τρόπο που εμφανίζονται. Μη μπορώντας να εξηγήσει την απότομη γέννηση του μανιταριού, το θεοποίησε. Οι Αιγύπτιοι στόλιζαν τους ναούς και τους τάφους των Φαραώ με απεικονίσεις

μανιταριών. Στη μυθολογία τους, ο Θεός της γεύσης Χου, δημιουργήθηκε από σταγόνες αίματος που έφτασαν στο έδαφος όταν ο Θεός Ρα έκοψε το φαλλό του (Author 2003). Θεωρούσαν τη βιολογική ζύμωση σαν θείο δώρο από το θεό Όσιρι (Διαμαντής 1992). Ήταν από τους πρώτους λαούς που έφτιαζαν μπίρα από κριθάρι και νερό.

Αρχαία Ελλάδα

Στην ευρωπαϊκή ήπειρο αρκετοί λαοί έχουν παράδοση στη χρήση μανιταριών. Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν οι πρώτοι συγγραφείς που άφησαν πληθώρα γραπτών μαρτυριών για τα μανιτάρια. Μελέτησαν ορισμένα μορφολογικά χαρακτηριστικά και φυσιολογικές ιδιότητες των μανιταριών, τον τρόπο αναπαραγωγής τους, ασχολήθηκαν επίσης με την ονοματολογία και τη θρεπτική τους αξία (Κελτεμίδης 1986). Εκτός από τα εδώδιμα μανιτάρια μελέτησαν και δηλητηριώδη είδη και ανέπτυξαν διάφορες θεωρίες, αλλά κυρίως δεισιδαιμονίες και εικασίες. Τόση ήταν η εκτίμησή τους γι' αυτά που τα θεωρούσαν τροφή των Θεών και των βασιλιάδων, ισάξια με την αμβροσία. Μέσα σε διασωθέντα γραπτά, περιγράφονται περιστατικά θανάτων από μανιτάρια, όπως ο τραγικός θάνατος τετραμελούς οικογένειας στην Ικαρία. Η δηλητηρίαση από ωμό μανιτάρι της κόρης του Πausανία, την οποία έσωσε ο Ιπποκράτης, ο οποίος αντιλήφθηκε ότι πρόκειται για δηλητηρίαση από μανιτάρια, με ξινό προκάλεσε εμετό, κάτι σαν πλύση στομάχου, έτσι σώθηκε η κόρη του Πausανία (Κελτεμίδης 1986).

Πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι τα παραισθησιογόνα μανιτάρια χρησιμοποιήθηκαν στα Ελευσίνια, τα Ορφικά και τα Διονυσιακά μυστήρια. Ιδιαίτερα για τα Ελευσίνια μυστήρια έχουν γραφτεί τόσα πολλά που ο μύθος μπερδεύεται με τη πραγματικότητα. Ο χημικός Albert Hofman σε συνεργασία με τον Wasson, προσπάθησε να δώσει κάποιες ερμηνείες, στις οποίες πιθανολογεί ότι οι αρχαίοι Έλληνες είχαν βρει μεθοδολογία ώστε να απομονώνουν παραισθησιογόνες ουσίες από το εργότιο (*Claviceps purpurea*), οι οποίες δημιουργούσαν μια κατάσταση «ιερής έκστασης». Έτσι κατά τη διάρκεια των Ελευσίνιων μυστηρίων, οι ιεροφάντες, οι ιερείς δηλαδή των μυστηρίων, ετοιμάζαν το ιερό ποτό γνωστό ως «Κυκεώνα», του οποίου η ετοιμασία αποτελούσε το κεντρικό γεγονός της γιορτής. Οι σπόροι του σιταριού που είχαν προσβληθεί από τον μύκητα *Claviceps purpurea*, ανακατεύονταν με νερό και φύλλα μέντας και το ποτό μοιράζονταν στους παρευρισκόμενους. Μάλιστα ήταν τόσο δυνατό που έχει μείνει σήμερα η έκφραση «κυκεώνας δυσκολιών» ακριβώς για να εκφραστεί το μέγεθος της δυσκολίας (Graves 1955, Wasson et al. 1978).

Αρχαία Ρώμη

Ανάλογα και οι Ρωμαίοι λάτρευαν τ' άγρια είδη μανιταριών, τα οποία αποτελούσαν περιζήτητο έδεσμα και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που για σημαντικό διάστημα αντικατέστησαν τα ψάρια και τα κρέατα στα συμπόσια. Τέτοια ήταν η προτίμησή τους για αυτά ώστε, η αριστοκρατία διέθετε ειδικευμένους συλλέκτες για τα περιζήτητα είδη (Κελτεμίδης 1986). Είδη που είναι γνωστά σήμερα, για τη νοστιμιά και τη γαστρονομική τους αξία, ήταν περιζήτητα στη ρωμαϊκή εποχή. Ένα τέτοιο είδος για παράδειγμα, είναι το γνωστό μανιτάρι *Amanita caesarea* (Αμανίτης ο καισαρικός) που αναφέρεται και με τα συνώνυμα *Agaricus caesareus* Scop., *Agaricus aurantius* Bull. Για τους Ρωμαίους που λάτρευαν τα μανιτάρια, ο Αμανίτης ο καισαρικός αποτελούσε αριστοκρατική τροφή και απαραίτητο έδεσμα στα συμπόσια των αρχόντων και ήταν φημισμένος για την υπέροχη νοστιμιά του και την εξαιρετική ομορφιά του. Πολλοί Λατίνοι συγγραφείς και ποιητές, όπως ο Γαληνός, ο Πλίνιος, ο Κικέρωνας, ο Οράτιος, ο Γιουβενάλης, ο Μαρτιάλης και άλλοι, άφησαν ενδιαφέρουσες γραπτές μαρτυρίες για το μανιτάρι αυτό, ενώ η φιγούρα του έχει αποθανατιστεί σε ρωμαϊκά μωσαϊκά. Ο Πλίνιος ο Πρεσβύτερος τον αποκαλούσε «*Boletus*» (Βωλίτης) και ο Γαληνός «Βωλίτη», ονομασίες όμως που δεν έχουν καμιά σχέση με το σημερινό γένος των Βωλιτών και ασφαλώς αντιπροσώπευαν διαφορετικά είδη. Ο επιθετικός προσδιορισμός «καισαρικός»

(*caesareus*), που τον ξεχωρίζει από τα άλλα είδη, δόθηκε στο μανιτάρι το 1772 για να τιμηθεί η μνήμη του Κλαύδιου του Ιού, Καίσαρα της Ρώμης που δηλητηριάστηκε από το θανατηφόρο Αμανίτη το φαλλοειδή (*Amanita phalloides*). Κατά τον Πλίνιο, τα μανιτάρια είχε προετοιμάσει η γυναίκα του Αγριππίνα με τη βοήθεια του γιου της Νέρωνα. Υποθέτουν ότι τα λαχταριστά μανιτάρια *A. caesarea* ραντίστηκαν με το θανατηφόρο χυμό του *A. phalloides*. Ο Αμανίτης ο καισαρικός τρώγεται ψημένος, αλλά και ωμός. Στο μοναδικό βιβλίο μαγειρικής που έχει διασωθεί από την αρχαιότητα, του πιο διάσημου Ρωμαίου γαστρολάτρη Απίκιου (M. Gavius Apicius), γεννημένου το 25 π.Χ. περίπου, περιγράφονται τρεις συνταγές μαγειρέματος του *Amanita caesarea* («Boletos» κατά τον Απίκιο) (Κελτεμίδης 1986).

Ρωσία

Στη Ρωσία είχαν μια ιδιαίτερη σχέση με τα μανιτάρια, κυρίως οι φυλές της Σιβηρίας, οι οποίες αγόραζαν μανιτάρια από Ρώσους εμπόρους με αντάλλαγμα γούνες. Ερευνητές, έχουν καταγράψει μαρτυρίες και μάλιστα αρκετά παλιές, όπου βεβαιώνουν τη χρήση ναρκωτικών μανιταριών σε διάφορες γιορτές. Οι πιο πλούσιοι συγκέντρωναν στο σπίτι τους μεγάλες ποσότητες του *Amanita muscaria*, όποτε είχαν κάποια γιορτή, έβραζαν μερικά από αυτά μέσα σε νερό, έπιναν αυτό το ποτό και μεθούσαν (Stafford 1977). Σε αυτές τις περιοχές της Σιβηρίας δημιουργήθηκε μια πανάρχαια θρησκεία, ο Σαμανισμός, όπου τα μέλη της είχαν στενή σχέση με το φυσικό κόσμο. Πίστευαν ότι η ολοκλήρωση του ανθρώπου, αλλά και η επαφή του με το Θείο, περνάει μέσα από τη φύση. Έδειχναν μεγάλο σεβασμό για τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα λάτρευαν σαν θεούς. Η λέξη “Saman” έρχεται από τη Σιβηρία έχει σανσκριτική προέλευση, ωστόσο, αυτή η θρησκεία εντοπίζεται σε πολλές άλλες περιοχές του κόσμου, όπως Φιλανδία, Αυστραλία, Αμερική, Θιβέτ, Ιαπωνία και αλλού (Μήνη 2000).

Ασία

Στην Ασιατική ήπειρο πολλές χώρες έχουν παράδοση στη χρήση μανιταριών. Στην Ινδία τα βότανα και τα άγρια μανιτάρια χρησιμοποιούνταν από την αρχαιότητα. Έχουν διασωθεί μέχρι και σήμερα πολλές συνταγές για φάρμακα που στηρίζονται πάνω στα άγρια μανιτάρια, εξαιτίας της Αγιουρβεδικής ιατρικής. Αυτή είναι λαϊκή ιατρική που ασκείται στην Ινδία και στηρίζεται σε μια πολύπλοκη ιεραρχία δυνάμεων που αναφέρονται σε ιερά κείμενα (Κελτεμίδης 1995). Στην Κίνα και την Ιαπωνία θεωρούν ακόμη και σήμερα, ότι η κατανάλωση μανιταριών είναι ένα από τα μυστικά της μακροζωίας τους. Στις χώρες αυτές αναπτύχθηκαν φιλοσοφίες αλλά και θρησκείες που είχαν άρρηκτη σχέση με τα φυτά. Μια από αυτές είναι ο Ανιμισμός, σύμφωνα με τον οποίο, υπήρχε η πίστη ότι, όλα τα όντα (υποκείμενα και αντικείμενα) έχουν ψυχή, σαν κομμάτια μιας ενιαίας ψυχής του σύμπαντος (Κελτεμίδης 1995).

Νότια Αμερική

Οι λαοί που ζούσαν στην Αμερική, στην προκολομβιανή περίοδο, είχαν αναπτύξει ένα είδος λατρείας προς τα μανιτάρια. Έχουν βρεθεί σε ανασκαφές πέτρινα μανιτάρια, με ύψος 10 μέτρα και τα οποία αποτελούν μια σημαντική απόδειξη πως το μανιτάρι ήταν ένα θρησκευτικό σύμβολο, αντίστοιχο με το Χριστιανικό σταυρό (Wasson 1957). Υπάρχουν μαρτυρίες των πρώτων Ισπανών που κατέφτασαν στη Νέα Γη, οι οποίοι βρέθηκαν μπροστά σε ένα μεγάλο αριθμό πέτρινων μανιταριών στα οροπέδια της Γουατεμάλας, του Ελ Σαλβαδόρ και στο νοτιοανατολικό Μεξικό. Υπάρχουν επίσης αναφορές από τους Ισπανούς, για ορισμένα μανιτάρια που οι Αζτέκοι ονόμαζαν ως “*teonanacalt*”, «*σάρκα των θεών*» και ήταν αντικείμενα λατρείας.

Άλλοι αρχαίοι λαοί της περιοχής, αν και οι κατακτητές προσπάθησαν να τους αποκόψουν από τις συνήθειες τους, επιβάλλοντας διάφορες απαγορεύσεις, ώστε να χάσουν κάθε επαφή

με τον πολιτισμό τους, κατάφεραν να διασώσουν σημαντικό τμήμα από τις παραδόσεις τους και την παλιά θρησκεία τους που τη διατήρησαν μέχρι σήμερα και όπου είχαν θεοποιηθεί ένα μανιτάρι και το χρησιμοποιούσαν σε θρησκευτικές τελετουργίες, ώστε να έχουν οράματα, να προβλέπουν το μέλλον και να καθορίζουν τις εξελίξεις (Wasson 1957).

Από πολύ παλιά οι Ινδιάνοι χρησιμοποιούσαν τα μανιτάρια στις διάφορες τελετές τους για λόγους λατρευτικούς, προφητικούς και θεραπευτικούς. Αλλά και στη σύγχρονη εποχή, σε περίπτωση ασθένειας κάποιου μέλους μιας οικογένειας, οι συγγενείς απευθύνονταν στο μανιτάρι για να τους πει αν ο άρρωστος θα ζήσει ή θα πεθάνει και τι πρέπει να κάνουν για να σωθεί. Παρόμοια σε περίπτωση απώλειας ζώου ή χρημάτων το συμβουλευονται και αυτό δίνει απαντήσεις. Αυτοί οι αγράμματοι άνθρωποι που μιλούν γλώσσες που ποτέ δεν γράφτηκαν, έχουν συγγενείς που έχουν πάει σαν εργάτες στις Η.Π.Α. και δεν τους έχουν δει για πολλά χρόνια. Εδώ το μανιτάρι παίζει ρόλο ταχυδρόμου φέρνοντας τους νέα για τον απόντα, αν είναι ζωντανός και καλά ή άρρωστος ή στη φυλακή, αν είναι πλούσιος ή φτωχός, αν είναι παντρεμένος και έχει παιδιά (Stafford 1977).

Μανιτάρια των λιβαδιών και θεραπευτικές τους ιδιότητες

***Agaricus campestris*:** Μανιτάρι κοινό και περιζήτητο, φυτρώνει την άνοιξη και το φθινόπωρο στα λιβάδια. Από την αρχαιότητα ακόμη ήταν γνωστό ως μανιτάρι θρεπτικό και υγιεινό. Κατά την ινδική Αγιουρβεδική φαρμακογνωσία, όταν το μανιτάρι καταναλώνεται σε 3-6 g, τρεις φορές την ημέρα, αποτελεί άριστη θρεπτική και δυναμωτική ουσία για τον οργανισμό. Θεραπευτικά χρησιμοποιείται στη βρογχικήλη. Το στεγνωμένο στον ήλιο καρπόσωμα του μανιταριού κρεμιέται από το λαιμό του αρρώστου. Στην Ευρώπη θεωρείται εξαιρετικός και συλλέγεται από πολλούς μανιταρόφιλους. Φαρμακευτικά, θεωρείται αντικαρκινικό, αντιφλεγμονώδες και θεραπευτικό της ιγμορίτιδας (Κελτεμίδης 1995).

***Clitocybe nebularis*:** Κοινότατο είδος των λιβαδιών. Συχνά φυτρώνει σε κύκλους που από το λαό αποκαλούνται «διαβολόδρομοι» ή «δαχτυλίδια της μάγισσας». Είναι εδώδιμο μανιτάρι που όμως απαιτεί προσοχή γιατί εύκολα μπερδεύεται με το δηλητηριώδες είδος *Endoloma lividum*. Από το καρπόσωμα του μανιταριού έχει απομονωθεί η αντιβιοτική ουσία *νεβουλαρίνη*, η οποία παρουσιάζει ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες βιοχημικές και βιολογικές ιδιότητες. Παρουσιάζει αντιφυματική και αντιμυτιωτική δράση. Η δράση της στα βακτήρια είναι εκλεκτική. Σε υψηλή συγκέντρωση παρατηρείται κάποια εκλεκτική δράση κατά των καρκινικών κυττάρων και γενικά είναι πολύ τοξική στα ζώα (Κελτεμίδης 1995).

***Lycoperdon giganteum*:** Φυτρώνει την άνοιξη και το φθινόπωρο στα λιβάδια. Στη λαϊκή ιατρική αποτελούσε αιμοστατικό φάρμακο στα τραύματα, τις πληγές και τις αιμορροΐδες (Κελτεμίδης 1986). Το χρησιμοποιούσαν σε παθήσεις του λαιμού, αλλά και ως αντιπυρετικό, αντιβηχικό, αναλγητικό και κατά του στομαχόπνου. Στα Ιμαλάια επιδέκουν το καρπόσωμα απευθείας πάνω σε κάταγμα. Στην Ευρώπη το είδος αυτό είναι γνωστό από την αρχαία Ρώμη, όπου είχαν ένα δίστιχο: “Quanda mandi chivs moilee ke vindi morripude” (όταν κάποιος κόψει τα δάχτυλά του χρησιμοποιεί λυκόπερδα). Τα σπόριά του χρησιμοποιούνταν επίσης, με άμεση επίθεση, στις χιονίστρες και στα γδαρσίματα του δέρματος, σε κάθε σημείο του σώματος. Οι κουρείς το αξιοποιούσαν παλιά ως αιμοστατικό υλικό. Στη λαϊκή κτηνιατρική, το αφέψημα των σπορίων δινόταν από τους κτηνοτρόφους στα γιδοπρόβατα και τα μοσχάρια ως φάρμακο κατά της διάρροιας. Επίσης χρησιμοποιούνταν στα καψίματα και στις χειρουργικές επεμβάσεις ως αναισθητικό, για τις ναρκωτικές τους ιδιότητες, όπως εκείνη του χλωροφορμίου (Κελτεμίδης 1995).

***Stropharia coronilla*:** Γενικά τα ευρωπαϊκά είδη της θεωρούνται εδώδιμα ή τουλάχιστον αβλαβή μανιτάρια, αλλά στην Αμερικάνικη ήπειρο, χαρακτηρίζονται ως είδη δηλητηριώδη. Οι Ινδιάνοι χρησιμοποιούν σε μικρές δόσεις το μανιτάρι ως ναρκωτικό. Γνωστό μανιτάρι στην Ελλάδα, το οποίο τρώει το φθινόπωρο, άλλοτε μεμονωμένα και άλλοτε σε ομάδες στα λιβάδια, στις παρυφές των δασών, στις άκρες των δρόμων. Έχει σε μικρή περιεκτικότητα

μουσκαρίνη, ίσως και μερικές άλλες ενώσεις και γι' αυτό δεν αποκλείεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, η κατανάλωσή του να προκαλέσει ψυχοτροπικά φαινόμενα (Κελτεμίδης 1995).

Phallus impudicus: Στη Νιγηρία αξιοποιείται από τους παραδοσιακούς γιατρούς Yoruba στη θεραπεία της λέπρας. Μανιτάρια ιδιαίτερα διαδεδομένα στις τροπικές χώρες, χρησιμοποιήθηκαν από τους πρωτόγονους λαούς στις ιεροτελεστίες γονιμότητας λόγω της ομοιότητάς τους με το αντρικό αναπαραγωγικό όργανο. Αυτά αλέθονταν με στάχτη και με το μίγμα που προέκυπτε αλειφόταν το σώμα των πιστών στις τελετές (Κελτεμίδης 1995). Στην Ευρώπη, κυρίως εξαιτίας της δυσοσμίας του το μανιτάρι δεν τρώγεται, αλλά τα "αυγά" του (τα νεαρά μανιτάρια που προστατεύονται από λευκή μεμβράνη, δίνουν εντύπωση αυγού) είναι σε πολλά μέρη περιζήτητα και πωλούνται στο εμπόριο. Συνήθως φτιάχνουν με αυτά τουρσί ή παραγεμίζουν λουκάνικα. Αποξηραμένο και αλευροποιημένο το μανιτάρι χρησιμοποιούταν ως αφροδισιακό φάρμακο. Ακόμα και σήμερα, σε διάφορα μέρη του κόσμου γίνεται χρήση της σκόνης του μανιταριού από τη λαϊκή κτηνιατρική ως ενισχυτικό της γονιμότητας των αγροτικών ζώων. Πέρα όμως από την αφροδισιακή του χρήση, ο Φαλλός ο αναίσχυντος χρησιμοποιήθηκε στη λαϊκή ιατρική από τους αγρότες της Κεντρικής Ευρώπης, για την παρασκευή αλοιφής για την αρθρίτιδα, τους ρευματισμούς και την επιληψία. Για τον ίδιο σκοπό οι Ουκρανοί αγρότες χρησιμοποιούσαν ως αλοιφή τη βλέννα του μανιταριού. Ο Γερμανός μυκητολόγος Zeitlemayr (1976) αναφέρει ότι το μανιτάρι χρησιμοποιήθηκε ήδη από το 1619 για τη θεραπεία της αρθρίτιδας. Στην Ελλάδα γίνεται φαρμακευτική χρήση του, για τη θεραπεία της «φλυκταινώδους επιδερμικής μορφής άνθρακα» (κακό σπυρί). Το φρέσκο μανιτάρι επιδενόταν σφιχτά πάνω στην κακοήθη φλύκταινα (φουσκάλα). Αλλά και ξεραμένο το μανιτάρι στον ήλιο φυλαγόταν στα σπίτια για ώρα ανάγκης (Κελτεμίδης 1995).

Συμπεράσματα – προτάσεις

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια στροφή του κόσμου στη χρήση θεραπευτικών φυτών και ταυτόχρονα μια τάση για προτίμηση φυτικών προϊόντων. Κοντά στα φυτικά προϊόντα, θα πρέπει να προβληθούν και τα μανιτάρια. Αντιμετωπίζονται καχύποπτα λόγω των θανατηφόρων ατυχημάτων. Ακόμη, δεν είναι ευρέως γνωστό ότι, πολλά είδη καλλιεργούνται τεχνητά και έτσι αποφεύγεται η κατανάλωσή τους. Τα μανιτάρια είναι πολύτιμη τροφή, νόστιμα, θρεπτικά και υγιεινά. Πλούσια σε πρωτεΐνες, μεταλλικά άλατα, φτωχά σε υδατάνθρακες και λίπη. Η κατανάλωσή τους καθιστά τον ανθρώπινο οργανισμό ανθεκτικό στις αρρώστιες. Επίσης είναι κατάλληλα για δίαιτα, επειδή έχουν λίγες θερμίδες. Τα μανιτάρια μπορεί να αξιοποιηθούν ως τροφή αλλά και ως φάρμακα. Ορισμένες χημικές ενώσεις που περιέχονται σε αυτά, έχουν ευεργετικές ιδιότητες. Το «κυνήγι» άγριων μανιταριών στα δάση ή τα λιβάδια είναι μια συναρπαστική εμπειρία. Συνδυάζει, προσωπική ικανοποίηση, γυμναστική, περίπατο στο δάσος, αναψυχή, περιπέτεια, την απόλαυση ενός ωραίου γεύματος μανιταριών, γνώση και βεβαίως την ευκαιρία που έχει κανείς να είναι κοντά στη φύση.

Βιβλιογραφία

- Author, J. 2003. Mushroom and mankind. The impact of mushroom on human consciousness and religion. The book tree. Escondido C.A. Unites States, pp. 103.
- Διαμαντής, Σ. 1992. Τα μανιτάρια της Ελλάδος. Εκδόσεις Ιων, Αθήνα, σελ. 591.
- Graves, R. 1955. Greek myths. Μετάφραση Ζενάκος Λ. Εκδόσεις Πλειας-Ρουγκα, Αθήνα, σελ. 422.
- Κελτεμίδης Δ. 1986. Τα Ελληνικά μανιτάρια και οι λαϊκές ονομασίες τους, λαογραφική μυκολογία. Εκδόσεις Ψύχαλος, Αθήνα, σελ. 182.
- Κελτεμίδης Δ. 1995. Τα φαρμακευτικά μανιτάρια και οι θεραπευτικές τους χρήσεις. Εκδόσεις Ψύχαλος, Αθήνα, σελ.147.

- Μήνη Χ. 2000. Νεοπαγανισμός, η αναγέννηση της Αρχαίας θρησκείας. Εκδόσεις Αρχέτυπο, Θεσσαλονίκη, σελ. 367.
- Stafford P. 1977. Psychedelics encyclopedia. Berkley California, p. 363.
- Wasson R. G, Hofmann A. and Ruck C.A., 1978. The road to Eleusis, unveiling the secret of mysteries. Hermes press, New Castle, pp. 28.
- Wasson G. R. 1957. Seeking the Magic Mushroom, Life magazine, New York, 42:100-120.
- Zeitlmayr, L. 1976. Wild mushrooms. Frederic Muller Ltd, United Kingdom, pp. 138.

Ethnomycology: Myths and traditions around mushrooms

K. Zoumi, I. Ispikoudis and A. Xatzipasxali

Laboratory of Rangeland Ecology (286), School Forestry and Natural Environment, Aristotle University of Thessaloniki, 54124 Thessaloniki, Greece, e-mail: kzoumi@for.auth.gr

Summary

Mushrooms used by humans with various ways. Especially once, that didn't exist the modern way of life, they had many application in popular medicine. They had been valuable food, collected from ancient time, wherefrom exist written evidence for their use and value. Many people have tradition in collecting wild species. Others, through the characteristic of some mushroom, they glorify them and used them in rituals. Many of the species that had been used are coming from prairies. The mushrooms need to induct in the lives of modern people as value and healthy food.

Key words: macromycetes, medicinal properties, civilization, mythology